

Književna poročila.

J. Peisker: Die älteren Beziehungen der Slawen zu Turko-tataren und Germanen und ihre sozialgeschichtliche Bedeutung; Sonderabdruck aus der Vierteljahrschrift für Social- und Wirtschaftsgeschichte 1905.; XII. i 243 str. (Konec.) S time, što su stari Slaveni imali gospodare, koji su pripadali posve drugoj rasi, i koji su se od njih razlikovali ne samo u načinu života nego i karakterom i vanjskim tjelesnim ustrojstvom, a napose izrazom lica, razjašnjuje autor takodjer i pojavu, što o starim Slavenima, Skitima, Vendima itd. imademo medjusobno tako protuslovne opise, te što se u nekim opisima upravo izrično veli, da kod Skita postoje dva sloja pučanstva: gospodari, koji su galaktofazi, i robovi, podanici, koji su vegeterijanci.

Teorija, da su Slaveni od davnine imali gospodare, koji su pripadali drugoj rasi ili barem drugome narodu, imade danas mnogo pristaša. Uz tu teoriju pristaje napose gradački profesor Gumpłowicz. No dok Gumpłowicz postavlja neku općenu teoriju, da su suroviji nomadski elementi zavladali nad mirnim poljodjelskim pučanstvom poput španjolskih konkvistadora nad pučanstvom srednje i južne Amerike nakon njenog otkrića, dotle se Peisker ograničuje na to, da kaže, da je tako doista bilo kod starih Slavena, i na to, da obrazloži, zašto je to tako bilo kod tih starih Slavena. — S druge opet strane dokazuje Rich. Hildebrand¹⁾ da su napose kod starih Germana bila dva sloja pučanstva: pastirski sloj gospodara i agrikulturni sloj podanika.

Geografskim položajem zemalja, u kojima su stanovali stari Slaveni, nastoji nam g. pisac razjasniti, zašto su Slaveni bili prisiljeni, da dodju u takav položaj spram Turko-tatara; geografskim opet položajem zemalja, u kojima su stanovali Turko-tatari, nastoji g. pisac razjasniti, zašto su ti narodi bili upućeni na nomadski život i na to, da žive od onoga, što otmu drugim narodima.

Tečajem vremena smješao se je bar jedan dio Turko-tatarskih naroda sa podložnima si Slavenima; napose preuzeli su ovi Turko-tatari od svojih podanika njihov jezik, a polagano i običaje. Još i prije toga običavali su Turko-tatari, kako veli Eredegar, dok su zimovali kod Slavena, općiti s njihovim ženama i kćerima, i odatle je nastao naraštaj miješanaca arijske i altajske rase. Radi toga, uči Peisker, razlikuju se takodjer u tolikoj mjeri današnji Slaveni po ustroju tijela, a napose lubanje od srodnih si Germana. Prije nego li su se Slaveni počijeli miješati s Turko-tatarima, bili su po svom tjelesnom ustruju mnogo bliži Germanima; napose prvobitno bili su i Slaveni dolihokefalni.

No i iza kako su se Slaveni počeli u većoj mjeri miješati s Turko-tatarima, dotično iza kako su se Turko-tatari medju Slavenima stalno nastanili, naselivši se u današnju postojbinu Slavena, i poprimivši njihov

¹⁾ Recht und Sitte auf den verschiedenen wirtschaftlichen Kulturstufen; I. Th.; 1896.

jezik — pridržali su Turko-tatari neki privilegovani položaj nad Slavenima. Oni su donekle privilegovani položaj pridržali još i nakon što su nad njima i nad Slavenima zavladali Germani. Napose vidja Peisker ove Turkotatara pod imenom župana kod starih Slovenaca u južnoj Štajerskoj. Kod starih Slovenaca sačinjavali su ovi župani po računu našega autora i Vlad. Levca¹⁾ po prilici $\frac{1}{4}$ čitavog pučanstva. Selišta su ovih župana pod germanskom upravom bila daleko veća, nego li selišta ostalih seljaka. iz početka župani ovi u opće nijesu imali točno određenog zemljišta; njima je u neku ruku pripadalo sve zemljište, oni su ostalom ratarskom pučanstvu od godine do godine odredjivali, gdje će si ti ratari smjeti gojiti svoje usjeve. Župani su se još i pod germanskim gospodstvom u prvome redu kroz dosta dugo vremena ukazivali pastirima, dotično oni su se i pod germanskom upravom u prvom redu bavili stočarstvom, dok se je ostalo pučanstvo bavilo u prvom redu ratarstvom. Da su se doista ovi župani bavili u prvom redu stočarstvom, dokazuje Peisker time, sto su podaci, na koje su bili obvezani župani spram njemačkih gospodara, vlastele, u prvom redu sastojali u stoci, dočim su podaci, na koje je bilo obvezano drugo pučanstvo u prvom redu sastojali u ratarskim produktima.

Tako su se pomiješali Slaveni s Turko-tatarima napose u južnoj Štajerskoj i kod Daleminčana. U drugim slavenskim zemljama napose u Českoj i Koruškoj, uči Peisker, nijesu se Turko-tatari ovako smješali sa Slavenima; u tim zemljama pobunili su se Slaveni proti svojim gospodarima i tlačiteljima, te su ih ili posve istrijebili ili oduzeli im svaku vlast. Otevši se ovi Slaveni turkotatarskomu jarmu, birali su jednog izmedju sebe, seljaka, za vladara. Vladar morao je biti seljak. U kasnijoj ipak historičkoj dobi sačuvao se je trag od tog seljačkog kralja samo u formama, koje su se obdržavale prigodom krunidbe, te u pričama o prvim kraljevima (o Přemyslu).

Kako se vidi, slika, koju nam g. pisac daje u ovom djelu, o društvenim odnošajima kod starih Slavena ne odgovara slici, koju susrećemo u djelima pisanima pod utjecajem slavenofilske struje. No abstrahiramo li zabludu slavenofilske struje, nije ta slika tako nova, da bi pobudila sumnju, da je ona plod mašte, a da nikako ne odgovara faktičnome stanju. Ali i kad bi i bila ta slika posve nova, u djelu tom imade za pojedine navode — takovih argumenata i dokaza, da se ne možemo oteti priznanju, da su društveni odnošaji kod starih Slavena doista bili takovi, kako nam ih opisuje g. pisac. Osobito pak uspelo je g. piscu dokazivanje o društvenom položaju i podrijetlu župana kod Slovenaca u južnoj Štajerskoj.

G. pisac obećaje nam na koncu ovog djela, posebno djelo o poljodjelstvu kod starih Slavena i o utjecaju Germana na razvitak tog poljodjelstva; dalje (str. 134.) obećaje nam posebnu razpravu o odnošaju pastirskih Vlahu spram ratarskih Slavena, koji su se naselili na balkanski poluotok ili, kako sam u svom uvodu (str. X.) tu razpravu nazivlje, o vlaško-južno-slavenskoj simbiozi; konačno obećaje (str. IX.) ponovnu razpravu o nazivu orudja »plug« kod Slavena.

¹⁾ Pettauer Studien u »Mitteilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien« god. 1905.